

Paziņošanas par cesiju juridiskā nozīme

Legal Significance of Notification of the Assignment

Dr. iur. Erlens Kalniņš

LU Juridiskā fakultāte

Civiltiesisko zinātņu katedras docents

E-pasts: erlens.kalnins@gmail.com

This article is dedicated to the establishment of legal significance of the notice of assignment, examining the joint relation of such notification with the assignment by agreement coming into force, as well as protection of a good faith debtor both before the receipt of such a notice as well as after the receipt thereof. While analysing the various opinions expressed in legal literature, the article substantiates the thesis that pursuant to the legal framework of the institution of assignment covered by the Civil Law of Latvia the notice of assignment made by assignee in a proper way is to be qualified not as a pre-condition to the fact that the assignment by agreement would be effective also in relation to the debtor, but rather as a measure to prevent the formal legitimation of the former creditor (assignor) against the debtor and to make the debtor as of the bad faith. At the same time, the article substantiates the thesis that such a notice is not to be deemed as the only way the debtor may become aware of the assignment that has taken place and become of bad faith, thus losing the legal possibility of a good faith debtor, provided for by Section 1804, Sentence 2 of the Civil Law of Latvia, to fully or partially discharge himself from obligation, giving performance to the former creditor (assignor) or entering into the settlement or similar type of transaction with the assignor or in relation to him, which shall be directed towards termination or amendment of the assigned right to performance. In this relation, taking into account the principle of good faith, the bad faith of the debtor as such rather than the fact of receiving a notice of assignment shall have the decisive meaning.

Atslēgvārdi: līgumiskā cesija, paziņojums par cesiju, kreditora formālā leģitimācija, labticīga parādnieka aizsardzība, zināšana par cesiju.

Keywords: assignment by agreement, notice of assignment, formal legitimation of creditor, protection of good faith debtor, knowledge of the assignment.

Satura rādītājs

<i>Ievads</i>	242
1. <i>Cedētā prasījuma pāreja un tās sekas</i>	243
2. <i>Agrākā kreditora (cedenta) formālā leģitimācija</i>	246
3. <i>Labticīga parādnieka aizsardzība</i>	247
3.1. <i>Parādnieka "negatīvā" labticība</i>	247
3.2. <i>Parādnieka "pozitīvā" labticība</i>	248
3.3. <i>Labticīga galvnieka aizsardzība</i>	249

3.4. Labticīga parādnieka izvēles iespēja	250
3.5. Cedenta un cesionāra savstarpējās attiecības	250
3.6. Cedenta prasības tiesība	251
4. Paziņojuma par cesiju izdarīšana un tā sekas	252
4.1. Cesionāra izdarīts paziņojums par cesiju	253
4.2. Parādnieka zināšana par notikušo cesiju	254
4.3. Parādnieka tiesība pieprasīt pierādījumus	255
4.4. Parādnieka rīcība pamatotu šaubu gadījumā	256
Kopsavilkums	257
Izmantoto avotu saraksts	258
Literatūra	258
Normatīvie akti	259
Juridiskās prakses materiāli	259

Ievads

Kā noteikts Civillikuma (turpmāk – CL) 1804. pantā, “agrākais kreditors, neraugoties uz cesiju, vēl joprojām skaitās par tādu līdz tam laikam, kamēr cesionārs nav dabūjis apmierinājumu no parādnieka, vai nav cēlis pret to prasību, vai vismaz nav tam pienācīgā kārtā par cesiju paziņojis”, un “līdz tam pašam laikam var arī parādu samaksāt cedentam, kā arī noslēgt ar viņu izlīgumu, un tāpat viņam paliek arī prasības tiesība”. Atbilstoši nākamajam, CL 1805. pantam “cesionārs var no cesijas brīža darboties ar kreditora tiesībām un uz šā pamata rīkoties ar prasījumu, cedēt to savkārt citam un izlietot to pret parādnieku”.¹

Par šo normu izpratni un savstarpējo kopsakaru līdzšinējā juridiskajā literatūrā izteikti dažādi viedokļi.² Minētais jo īpaši attiecas uz jautājumu, kāda – no cesijas spēkā stāšanās viedokļa – ir nozīme pienācīgā kārtā izdarītam paziņojumam par notikušo cesiju, kā arī uz jautājumu, kādas tiesiskās sekas iestājas un var iestāties pirms tam, kad parādnieks ir saņēmis šādu paziņojumu, un kādas – pēc šāda paziņojuma saņemšanas. Bez tam līdzšinējā juridiskajā literatūrā nepelnīti maza uzmanība ir tikusi veltīta labticīga parādnieka aizsardzības satura (resp., šīs aizsardzības priekšnoteikumu un tiesisko seku) noskaidrošanai.

Raksta mērķis, ņemot vērā juridiskajā literatūrā izteikto viedokļu dažādību, ir noskaidrot CL 1804. panta 1. teikumā paredzētās paziņošanas par notikušo cesiju (*denuntiatio*) juridisko nozīmi un tiesiskās sekas gan no līgumiskās cesijas spēkā esamības viedokļa (sk. CL 1801., 1805. pantu), gan no labticīga parādnieka aizsardzības viedokļa (sk. CL 1804. panta 2. teikumu). Te nozīmīgs izziņas un salīdzināšanas avots ir pandektu tiesību literatūrā izteiktās atziņas,³ kā arī līdzīgās tiesību sistēmās,

¹ Abas šīs 1937. gada CL normas ar nelieliem redakcionāliem grozījumiem ir pārņemtas no 1864. gada Vietējo civillikumu kopojuma 3474. un 3475. panta, sk.: Vietējo civillikumu kopojums (Vietējo likumu kopojuma III daļa). Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. Rīga: Valtera un Rapas akciju sab. izdevums, 1928, 401. lpp.

² Šajā ziņā ir runa par juridisko literatūru, kurā komentēti Vietējo civillikumu kopojuma 3474. un 3475. panta noteikumi, kā arī par jaunāko juridisko literatūru, kurā komentēti CL 1804. un 1805. panta noteikumi.

³ Kā pamatavots ir izmantots šāds autoritatīvs darbs: *Dernburg, H., Sokolowski, P. System des Römischen Rechts. Der Pandekten. 8. Aufl. Berlin: Verlag von H. W. Müller, 1912* (turpmāk – *Dernburg/Sokolowski*, S. 649). Šī darba daļa “Saistību tiesības”, kurā aplūkots cesijas institūts, ir pieejama arī atsevišķā izdevumā krievu valodā: *Dernburg, G. Objazatel'stvennoe pravo. Perevod" pod" rukovodstvom" i redakciej P. Sokolovskago. 3. russkoe izdanie. Moskva: Pechatnja A. Snegirevoj, 1911* (turpmāk – *Dernburg*”, s. 129).

t. i., Vācijas un Šveices civiltiesībās, ietvertais cesijas institūta tiesiskais regulējums⁴ un šo valstu tiesu praksē un tiesību doktrīnā izteiktās atziņas. Vienlaikus – no paziņošanas par notikušo cesiju viedokļa – raksta parindēs tiks norādīts, kāds attiecīgā juridiskā aspekta risinājums ir paredzēts UNIDROIT Starptautisko komercīguumu principos (turpmāk – UNIDROIT principi),⁵ Eiropas Līgumtiesību principos (turpmāk – ELTP)⁶ un Vienoto norādījumu projektā (*Draft of a Common Frame of Reference*, turpmāk – DCFR).⁷

Rakstā ir runa vienīgi par līgumisko cesiju (sk. CL 1793. panta 3. punktu, 1801. pantu) jeb tādu prasījuma pāreju no agrākā kreditora uz jauno kreditoru, kuras pamats ir cesijas līgums (īpaši neanalizējot parādraksta cedēšanu ar blanko uzrakstu un šādas līgumiskās cesijas sekas (sk. CL 1803., 1809. pantu).

1. Cedētā prasījuma pāreja un tās sekas

Līgumiskā cesija (resp., ar līgumu cedēta prasījuma pāreja cesionāram) stājas spēkā cesijas līguma noslēgšanas brīdī,⁸ ja vien šajā līgumā nav nolīgts citādi (tā, piem., līdzēji var vienoties par vēlāku cesijas spēkā stāšanās brīdi, pats cesijas līgums var būt atliekoši nosacīts, vai arī šajā līgumā var būt noteikti priekšnoteikumi, kuriem iestājoties prasījums pāriet cesionāram).⁹ Tā kā par cesijas priekšmetu var būt arī “nākami” prasījumi¹⁰ (t. sk. atliekoši nosacīti prasījumi, sk. CL 1798. pantu), šādu prasījumu cesija stājas spēkā ar attiecīgā prasījuma rašanās (iegūšanas) vai atliekošā nosacījuma iestāšanās brīdī.¹¹

⁴ Cesijas institūts ir regulēts Vācijas Civill kodeksa (turpmāk – BGB) 398.–413. paragrāfā (sk.: *Bürgerliches Gesetzbuch*. Pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/bgb/gesamt.pdf> [aplūkots 01.06.2015.]) un Šveices Saistību tiesību likuma (turpmāk – OR) 164.–174. pantā (sk.: *Bundesgesetz betreffend die Ergänzung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches. Fünfter Teil: Obligationenrecht*. Pieejams: <http://www.gesetze.ch/inh/inhsub220.htm> [aplūkots 01.06.2015.]).

⁵ Sk.: UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2010. Pieejams: <http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/integralversionprinciples2010-e.pdf> [aplūkots 01.06.2015.].

⁶ Sk.: *The Principles of European Contract Law 2002 (Parts I, II and III)*. Pieejams: <http://www.jus.uio.no/lm/eu.contract.principles.parts.1.to.3.2002/toc.html> [aplūkots 01.06.2015.].

⁷ Sk.: *von Bar, Ch., Clive, E., Schulte-Nölke, H.* (eds.). *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*. Prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group). Munich: Sellier. European law publishers GmbH, 2008.

⁸ Sk.: *Erdmann, C.* *System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est- und Curland. Bd. IV. Obligationenrecht*. Riga: N. Kymmels Verlag, 1894, S. 191, 193 (turpmāk – *Erdmann*, S. 191); *Jerdman, K.* *Objazatel'stvennoe pravo gubernij Pribaltijsih*. "Perevod" i dopolnitel'nyja primechanija M. O. Gredingera. Riga: Izdanie pochetnago mirovogo sud'i F. E. Kamkina, 1908, s. 225, 228 (turpmāk – *Jerdman*", s. 225); *Sinajskij, V. I.* *Osnovy grazhdanskogo prava (v svjazi s chast'ju III Svoda uzakonenij, dejstvujushhh v Latvii i Jestonii)*. Vypusk II. Veshhnoe pravo. Objazatel'stvennoe pravo. Semejnoe pravo. Nasledstvennoe pravo. Riga: izdanie akc. o-va Valters i Rapa, 1926, s. 134, 135 (turpmāk – *Sinajskij*, s. 134).

⁹ Sal.: *Torgāns, K.* *Saistību tiesības. Mācību grāmata*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 147. lpp. (turpmāk – *Torgāns*, 147. lpp.).

¹⁰ Par “nākamu” prasījumu cesiju sk. arī: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2013. gada 15. novembra spriedums lietā Nr. SKC-330/2013. Pieejams: <https://tiesas.lv/nolemumi/pdf/133154.pdf> [aplūkots 01.06.2015.].

¹¹ Sal.: *Jauernig, O.* (Hrsg.). *Bürgerliches Gesetzbuch. Kommentar*. 11. Aufl. München: Verlag C. H. Beck, 2004, § 398, Rn. 9 (turpmāk – *Jauernig/Stürner*, § 398, Rn. 9); *Schulze, R.* (Schriftleitung). *Bürgerliches Gesetzbuch. Handkommentar*. 4. Aufl. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2005, § 398, Rn. 10 (turpmāk – *Hk-BGB/Schulze*, § 398, Rn. 10); *Schwenzer, I.* *Schweizerisches Obligationenrecht. Allgemeiner Teil*. 4. Aufl. Bern: Stämpfli Verlag AG, 2006, Nr. 90.34 (turpmāk – *Schwenzer*, Nr. 90.34). Savukārt atbilstoši UNIDROIT principu 9.1.5. pantam, ELTP 11:102. panta 2. daļai un 11:202. panta

Ar cesijas spēkā stāšanās brīdi cedents zaudē cedēto prasījumu, savukārt cesionārs iegūst šo prasījumu un kļūst par parādnieka (*debitor cessus*) kreditoru, turklāt neatkarīgi no tā, vai parādniekam ir zināms par notikušo cesiju vai ne (sk. CL 1801. pantu).¹² Ar šo brīdi – un nevis ar brīdi, kad parādniekam pienācīgā kārtā ticis paziņots vai arī kā citādi kļuvis zināms par notikušo cesiju, – cesija ir spēkā ne tikai attiecībā pret trešajām personām (t. sk. cedenta kreditoriem), bet arī attiecībā pret parādnieku.¹³ Kā noteikts CL 1805. pantā, “no cesijas brīža” cesionārs var darboties ar kreditora tiesībām un uz šī pamata rīkoties ar prasījumu, t. sk. cedēt to citam vai arī izlietot to pret parādnieku (piem., pieprasīt no parādnieka saistības izpildījumu vai cedēto prasījumu likt priekšā ieskaitam).¹⁴

Tā kā ar cesijas spēkā stāšanās brīdi cedētais prasījums pārstāj būt cedenta mantas sastāvdaļa un nonāk cesionāra mantā,¹⁵ no šī brīža cedenta kreditori vairs nav tiesīgi lūgt tiesu apķīlāt cedēto prasījumu (resp., apķīlāt maksājumus, kuri uz šī prasījuma pamata pienākas no parādnieka, sk. Civilprocesa likuma (turpmāk – CPL) 138. panta 1. daļas 6. punktu), un no šī brīža nevar tikt vērsta piedziņa uz cedēto

2. daļai, kā arī DCFR III grāmatas 5:106. panta 1. daļai un 5:114. panta 2. daļai “nākami” prasījumi, kolīdz tie radušies (un identificējami kā tādi, uz kuriem attiecas cesija), uzskatāmi par cedētiem un pārgājušiem cesionāram cesijas līguma noslēgšanas brīdī (vai vēlākā brīdī, par kuru ir vienojušies cedents un cesionārs), resp., šajā gadījumā ir runa par cesijas spēkā stāšanos ar atpakaļvērstu spēku.

¹² Sk.: *Erdmann*, S. 191; *Jerdman*, s. 225; *Dernburg/Sokolowski*, S. 649, 650; *Dernburg*, s. 129, 130.

¹³ Sk.: *Erdmann*, S. 191, Fn. 3; *Bukovskij*, V. (sost.). Svod "grazhdanskijh" uzakonenij gubernij Pribaltijskijh" ("s" prodolzheniem" 1912–1914 g. g. i s" raz"jasnenijami v" 2 tomah"). T. II. Pravo trebovanij. Riga: G. Gempel' i Ko, 1914, s. 1431 (turpmāk – *Bukovskij*, s. 1431); *Tjutrumov*, I. M. Grazhdanskoe pravo. Izd. 2. Tartu: Tipografija G. Laakman, 1927, s. 295, prim. 2 (turpmāk – *Tjutrumov*, s. 295). Atbilstoši citam viedoklim, kas turklāt patapināts no 19. gadsimta beigu Rīgas pilsētas tiesas prakses atziņām par Vietējo civillikumam kopojuma 3471. un 3474. panta (resp., CL 1801. un 1804. panta) izpratni (sk.: *Zwingmann*, V. *Civilrechtliche Entscheidungen der Riga'schen Stadtgerichte*. Bd. V. Riga: Verlag von N. Kymmel, 1880, Nr. 788, S. 217–219), ar cesijas izdarīšanas brīdi cedētā prasījuma pāreja cesionāram ir spēkā vienīgi attiecībā pret visām trešajām personām (izņemot parādnieku); attiecībā pret parādnieku cesija stājas spēkā ar brīdi, kad parādniekam pienācīgā kārtā ticis paziņots par notikušo cesiju (sk.: *Bukovskij*, s. 1432; *Torgāns*, K. (red.). Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības (1401.–2400. p.). 2. izd. Rīga: Mans īpašums, 2000, 301. lpp. (turpmāk – *Torgāns*, Civillikuma komentāri / *Grūtups*, 301. lpp.)). Bez tam ir izteikts arī viedoklis, ka tikai no šādas paziņošanas brīža parādniekam, cedentam un trešajām personām (piem., cedenta kreditoriem, citiem cesionāriem, kuriem cedēts tas pats prasījums) ir jārēķinās ar cesionāra tiesībām (sk.: *Sinajskij*, s. 134). Taču kā viens, tā otrs viedoklis nonāk pretrunā ar CL 1801. un 1805. panta noteikumiem un ir balstīts uz kļūdainu izpratni par to, kāda ir paziņošanas par notikušo cesiju juridiskā nozīme un tiesiskās sekas (sk. turpmāk).

¹⁴ Secinājumam, ka cesija ir spēkā attiecībā pret parādnieku neatkarīgi no tā, vai viņam par to ticis paziņots, ir liela praktiska nozīme tad, ja pašam parādniekam pieder pretprasījums pret cedentu, ko viņš ieguvis cesijas ceļā un ko viņš attiecībā pret cesionāru var likt priekšā ieskaitam. Tā saskaņā ar CL 1808. pantu parādnieks attiecībā pret cesionāru var likt priekšā ieskaitam vienīgi tādus pretprasījumus, kas viņam bijuši pret cedentu brīdī, kad parādniekam paziņots par notikušo cesiju. Tā kā cesija ir spēkā neatkarīgi no tā, vai parādniekam ir paziņots par notikušo cesiju vai ne, ar šādu pretprasījumu (ko var likt priekšā ieskaitam CL 1808. panta izpratnē) saprotams arī tāds prasījums pret cedentu, ko parādnieks ieguvis cesijas ceļā no citas personas pirms tam, kad parādniekam ticis paziņots par cesiju, kaut arī pirms šīs paziņošanas pats parādnieks (kā minētā pretprasījuma ieguvējs – cesionārs) vēl nebūtu paziņojis cedentam (kā parādniekam, kuram jāapmierina pretprasījums) par minētā pretprasījuma cesiju.

¹⁵ Sk.: *Erdmann*, S. 179, 180, 196; *Jerdman*, s. 212–214, 231; *Torgāns*, 147. lpp.; sal.: *Guhl*, Th., *Koller*, A., *Schnyder*, A. K., *Druey*, J. N. *Das Schweizerische Obligationenrecht (mit Einschluss des Handels- und Wertpapierrechts)*. 9. Aufl. Zürich: Schulthess Juristische Medien AG, 2000, § 34, Nr. 35 (turpmāk – *Guhl/Koller/Schnyder/Druey*, § 34, Nr. 35). Ja pēc cesijas spēkā stāšanās, taču pirms tam, kad parādniekam ticis paziņots par notikušo cesiju, cesionārs nomirst, cedētais prasījums – kā miruša cesionāra atstātā mantojuma sastāvdaļa – pāriet šo mantojumu pieņemušajiem mantiniekiem (sk. CL 382., 701., 703. pantu).

prasījumu (resp., uz maksājumiem, kuri uz šī prasījuma pamata pienākas no parādnieka, sk. CPL 557. panta 2. punktu) par labu cedenta kreditoriem (piedzinējiem), kaut arī apķīlāšanas vai piedziņas vēršanas uzsākšanas brīdī cesionārs vēl nebūtu paziņojis parādniekam par notikušo cesiju; pretējā gadījumā cesionārs ir tiesīgs prasīt cedētā (resp., viņam piederošā) prasījuma atbrīvošanu no šāda apķīlājuma vai piedziņas (sk. CPL 633. panta 1. un 2. daļu). Tāpat arī tad, ja pēc cesijas spēkā stāšanās cedentam pasludināts maksātnespējas process, cedētais prasījums neveido maksātnespējīgā cedenta mantas sastāvdaļu (jo ietilpst cesionāra mantā), kaut arī pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas cesionārs vēl nebūtu paziņojis parādniekam par notikušo cesiju.¹⁶

Ņemot vērā to, ka pēc cesijas spēkā stāšanās cedētais prasījums vairs nepieder cedentam, viņš nav tiesīgs šo pašu prasījumu atkārtoti cedēt vai ieķīlāt par labu citai personai (prioritātes princips).¹⁷ Tāpēc vienreiz jau cedēta, resp., cesionāram jau pārgājuša, prasījuma (vai tā daļas) atkārtota cesija nav spēkā, kā rezultātā no cedenta un abu cesionāru savstarpējo attiecību viedokļa priekšroka ir pirmajam cesionāram arī tad, ja paziņojumu par cesiju parādnieks vispirms ir saņēmis no otrā cesionāra.¹⁸ Tāpat nav spēkā tāda prasījuma ieķīlāšana, kas pirms tam ticis cedēts un pārgājis citai personai, kaut arī šādas ieķīlāšanas brīdī (t. sk. komercķīlas reģistrācijas brīdī) parādnieks vēl nebūtu saņēmis no pirmā cesionāra paziņojumu par cesiju.¹⁹ Abos minētajos gadījumos “otrā ieguvēja” labticībai nav juridiskas nozīmes, jo – atšķirībā no kustamām (ķermeniskām) lietām (uz tām iespējama īpašuma un ķīlas tiesības labticīga iegūšana; sk. CL 1065., 1343. pantu, Komerclikuma 401. pantu, Komerckīlas likuma 26. pantu)²⁰ – likumā nav paredzēta vienreiz jau cedēta prasījuma kā bezķermeniskas lietas “labticīga ieguvēja” vai “labticīga ķīlas ņēmēja” aizsardzība gadījumā, kad šo – sev vairs nepiederošo – prasījumu cedents ir atkārtoti “cedējis” vai “ieķīlājis” par labu citai personai.²¹

¹⁶ Sal.: *Bukovskij*, s. 1432, 1433; *Dernburg/Sokolowski*, S. 651; *Dernburg*”, s. 131, 132. Ja cesijas līgums noslēgts vienīgi izskata pēc (fiktīvi), lai maldinātu trešās personas, piem., cedenta kreditorus, un lai “pasargātu” cedenta mantu (t. i., “cedēto” prasījumu) no sagaidāmās piedziņas, cedenta kreditoriem ir pamatota interese tiesas ceļā prasīt šāda cesijas līguma atzīšanu par spēkā neesošu (sk. CL 1438. pantu). Ja cesijas līgums noslēgts par ļaunu cedenta kreditoriem, t. i., nodarot zaudējumus cedentam, kurš (vēlāk) kļuvis maksātnespējīgs, cedenta administratoram ir pienākums apstrīdēt šādu cesijas līgumu, pamatojoties uz Maksātnespējas likumā ietvertajām speciālajām normām par maksātnespējīgā parādnieka noslēgto darījumu apstrīdēšanu (sk. CL 1438. panta piezīmi, 2007. gada 01. novembra Maksātnespējas likuma 92., 93. pants, 2010. gada 26. jūlija Maksātnespējas likuma 96., 97. pants, sal.: *Bukovskij*, s. 1433; *Torgāns*, Civillikuma komentāri / *Grūtups*, 302. lpp.).

¹⁷ Par līgumisko cesiju kā “ricības darījumu” un prioritātes principu, kas attiecas uz šādu darījumu, sk. plašāk: *Kalniņš, E.* Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 143.–145. lpp.; *Balodis, K.* Ievads civiltiesībās. Rīga: Zvaigzne ABC, 2007, 173., 174. lpp.

¹⁸ Sk.: *Erdmann*, S. 196, 197; *Jerdman*”, s. 231; *Buengner, J.* Commentar zu dem vierten Buch des Liv-, Est und Curländischen Privatrechts. Bd. I. Artikel 2907–3640. Rīga: Commissions-Verlag von Nikolai Kymmel, 1889, S. 248 (turpmāk – *Buengner*, S. 248); *Bukovskij*, s. 1435, 1436; *Torgāns*, Civillikuma komentāri / *Grūtups*, 306. lpp.; *Dernburg/Sokolowski*, S. 651; *Dernburg*”, s. 132.

¹⁹ Sk.: *Bukovskij*, s. 1432.

²⁰ Likuma noteikumi par t. s. “tiesību labticīgu iegūšanu no netiesīgās personas” pēc vispārīgā principa attiecas tikai uz ķermeniskām lietām (sk.: *Balodis, K.* Ievads civiltiesībās. Rīga: Zvaigzne ABC, 2007, 138.–140. lpp.). Izņēmuma kārtā saskaņā ar Komerclikuma 188.¹ pantu ir iespējama sabiedrības ar ierobežotu atbildību kapitāla daļas – kā “bezķermeniskas lietas” – labticīga iegūšana.

²¹ Sk.: *Sinajskij*, s. 136; sal.: *Guhl/Koller/Schnyder/Druey*, § 34, Nr. 35. Tā kā cedents atbild par cedēta prasījuma īstumu (sk. CL 1810. pantu), šādā gadījumā gan otrs cesionārs, kuram “cedēts” neesošs (resp., cedentam vairs nepiederošs) prasījums, gan ķīlas ņēmējs, kuram par labu “ieķīlāts” šāds prasījums, atkarībā no apstākļiem var prasīt no cedenta zaudējumu atlīdzību (sk. CL 1799. pantu) vai atlīdzību par netaisni iedzīvoto (sk. CL 2389. pantu).

2. Agrākā kreditora (cedenta) formālā leģitimācija

Cedējama prasījuma (sk. CL 1798., 1799. pantu) līgumiskā cesija ir spēkā neatkarīgi no parādnieka izteiktas piekrišanas un neatkarīgi no tā, vai parādniekam ir zināms par notikušo cesiju vai ne (sk. CL 1801. pantu).²² Līdz ar to parasti līgumiskā cesija tiek izdarīta bez parādnieka piedalīšanās, kurš par notikušo cesiju tiek informēts vēlāk.²³

Kaut gan ar cesijas spēkā stāšanās brīdi “agrākais kreditors” (cedents) zaudē cedēto prasījumu, viņš attiecībā pret parādnieku saskaņā ar CL 1804. panta 1. teikumu turpina būt formāli leģitimēts kā kreditors jeb saglabā kreditora “tiesisko izskatu” (“vēl joprojām skaitās par kreditoru”) līdz brīdim, kamēr cesionārs pienācīgā kārtā nav paziņojis parādniekam par notikušo cesiju; šādai paziņošanai pielīdzināma cesionāra prasības celšana pret parādnieku par cedētajam prasījumam atbilstošās saistības izpildīšanu.²⁴ Tāpēc CL 1804. panta 1. teikumā paredzētais paziņošanas par notikušo cesiju institūts pirmām kārtām kalpo labticīga parādnieka aizsardzībai (sk. CL 1804. panta 2. teikumu).²⁵

Vienlaikus šis institūts kalpo arī cedētā prasījuma nodrošināšanai,²⁶ pasargājot cesionāru pret tādu labticīga parādnieka rīcību, kuras rezultātā cedētais prasījums var izbeigties, cesionāram nesaņemot šī prasījuma apmierinājumu no parādnieka. Kā izriet no CL 1804. panta 1. teikuma vārdiskās nozīmes, vienīgi ar pienācīgā kārtā izdarītu paziņojumu par cesiju tiek novērsta “agrākā kreditora” (cedenta) formālā leģitimācija attiecībā pret parādnieku,²⁷ un parādnieks tiek padarīts ļaunticīgs, resp., tiek informēts par to, ka prasījums ir pārgājis un pieder citai personai.²⁸ Tā rezultātā parādniekam tiek atņemta CL 1804. panta 2. teikumā paredzētā tiesiskā iespēja – ar

²² Kā tiešā veidā paredzēts DCFR III grāmatas 5:104. panta 2. daļā, prasījuma cesijai (resp., tā pārejai cesionāram) nav nepieciešama nedz paziņošana par to parādniekam, nedz parādnieka piekrišana cesijai.

²³ Nedz cedentam, nedz cesionāram nav pienākuma obligāti paziņot parādniekam par notikušo cesiju. Turklāt atbilstoši cedenta un cesionāra norunai cedents var būt tiesīgs arī turpmāk savā vārdā pieprasīt un saņemt izpildījumu no parādnieka, bet cesionārs – izlietot cedēto prasījumu pret parādnieku tikai tad, ja ir iestājušies cesijas līgumā paredzētie priekšnoteikumi (t. s. “klusā cesija”), sal.: *Bukovskij*, s. 1433; *Torgāns*, *Civillikuma komentāri / Grūtups*, 302. lpp.; *Palandt*, O. (Begr.). *Bürgerliches Gesetzbuch*. 65. Aufl. München: Verlag C. H. Beck, 2006, § 398, Rn. 6, 21 f (turpmāk – *Palandt/Grüneberg*, § 398, Rn. 6).

²⁴ Sk.: *Erdmann*, S. 191, 192; *Jerdman*, s. 226; *Dernburg/Sokolowski*, S. 650; *Dernburg*, s. 130, 131.

²⁵ Sk.: *Vinzarājs*, N. *Civiltiesību problēmas*. Raksti (1932–1939). Rīga: E. Kalniņa un V. Tihonova izdevums, 2000, 132. lpp.

²⁶ Sk.: *Dernburg/Sokolowski*, S. 649; *Dernburg*, s. 130; *Sinajskij*, s. 134.

²⁷ Sk.: *Vinzarājs*, N. *Civiltiesību problēmas*. Raksti (1932–1939). Rīga: E. Kalniņa un V. Tihonova izdevums, 2000, 132. lpp., 12. vēre; *Dernburg/Sokolowski*, S. 650; *Dernburg*, s. 131. Kā trāpīgi norādīts juridiskajā literatūrā, ar cesijas spēkā stāšanos cesionārs iegūst visas kreditora tiesības, taču viņam ir konkurents (cedents), no kura cesionārs atbrīvojas tikai ar pienācīgā kārtā izdarītu paziņojumu par cesiju (sk.: *Erdmann*, S. 194; *Jerdman*, s. 228).

²⁸ Ar cesijas spēkā stāšanās brīdi – un nevis ar brīdi, kad parādniekam pienācīgā kārtā ticis paziņots par notikušo cesiju, – cedētais prasījums pāriet cesionāram, kurš visa prasījuma cedēšanas gadījumā kļūst par vienīgo īsto kreditoru (kaut arī līdz paziņošanas brīdim cedents attiecībā pret parādnieku turpina būt formāli leģitimēts kā kreditors). Tāpēc juridiskajā literatūrā izteiktais viedoklis, ka līdz minēta paziņojuma izdarīšanas brīdim parādniekam ir divi kreditori (kuru statuss ir līdzīgs kopkreditoru statusam), kā rezultātā parādniekam ir izvēles tiesība izpildīt saistību par labu vienam vai otram no viņiem (sk.: *Erdmann*, S. 192, 193; *Jerdman*, s. 226, 227; *Buengner*, S. 247; *Bukovskij*, s. 1431, 1432; *Tjutrumov*, s. 295, prim. 2; *Torgāns*, *Civillikuma komentāri / Grūtups*, 301. lpp.), nav juridiski pamatots un nonāk pretrunā ar cesijas ideju un tās praktiskajiem mērķiem (sk.: *Dernburg/Sokolowski*, S. 649, Fn. 1; *Dernburg*, s. 130, prim. 2).

izpildījuma došanu cedentam kā “agrākajam kreditoram” (kurš nav tiesīgs to saņemt) vai ar izlīguma noslēgšanu – atbrīvoties no cedētajam prasījumam atbilstošās saistības pret cesionāru kā īsto kreditoru.²⁹

3. Labticīga parādnieka aizsardzība

Atkarībā no tā, vai parādniekam ir ticis pienācīgā kārtā paziņots par notikušo cesiju vai ne, atbilstoši CL 1804. panta 2. teikumam un 1807. pantam labticīga parādnieka aizsardzība izpaužas divējādi. Proti, tāds parādnieks, kuram nav paziņots par notikušo cesiju, ir tiesīgs paļauties uz to, ka prasījums nav cedēts un nav notikusi kreditora maiņa (t. s. “negatīvā” labticība). Savukārt tāds parādnieks, kuram pienācīgā kārtā ticis paziņots par notikušo cesiju, ir tiesīgs paļauties uz to, ka prasījums ir cedēts un pārgājis cesionāram kā jaunajam kreditoram, kaut arī patiesībā (piem., cesijas līguma absolūtas spēkā neesamības dēļ) konkrētais prasījums nemaz nav pārgājis cesionāram (t. s. “pozitīvā” labticība).

Kā vienā, tā otrā situācijā labticīga parādnieka aizsardzību attaisno CL 1807. pantā nostiprinātais princips – atbilstoši tam ar cesiju parādnieka stāvoklis nedrīkst pasliktināties, kā rezultātā labticīgs parādnieks nedrīkst ciest tāpēc, ka kreditors savu prasījumu ir cedējis tālāk citai personai. Turklāt gan vienā, gan otrā situācijā – labticīga parādnieka aizsardzības interesēs – ir runa par izņēmumu no vispārīgā noteikuma: atbilstoši tam saistības izpildījumam ir tiesīgs spēks tikai tad, ja tas dots īstajam kreditoram (sk. CL 1816. pantu).

3.1. Parādnieka “negatīvā” labticība

Tā kā cesija ir spēkā pat tad, ja parādnieks neko par to nezina (sk. CL 1801. pantu), ar cesijas spēkā stāšanās brīdi labticīgs parādnieks nezaudē tiesību dot saistības izpildījumu par labu cedentam vai kā citādi darījumtiesiskā ceļā atbrīvoties no cedētajam prasījumam atbilstošās saistības.³⁰

Tāpēc saskaņā ar CL 1804. panta 2. teikumu līdz brīdim, kad parādniekam ticis pienācīgā kārtā paziņots par notikušo cesiju, viņš var dot saistības izpildījumu cedentam, kā rezultātā cedētais prasījums izbeidzas un labticīgais parādnieks atbrīvojas no šim prasījumam atbilstošās saistības, kaut arī izpildījumu ir saņēmis nevis īstais kreditors (cesionārs), bet gan “šķietamais kreditors” (cedents).³¹ Turklāt šajā normā lietotais jēdziens “parāda samaksa” aptver arī t. s. “saistības izpildījuma aizstājējus”, t. i., gadījumus, kad saskaņā ar CL 1815. panta 2. teikumu

²⁹ Šajā ziņā nav pamatots juridiskajā literatūrā izteiktais secinājums, ka pienācīgā kārtā izdarīts paziņojums par cesiju atņem cedentam līdz paziņošanas brīdim piešķirto iespēju likumīga kreditora statusā izlietot pret parādnieku savu prasījumu (sk.: *Bukovskij*, s. 1432; *Tjutrumov*”, s. 295). Pirmkārt, ar cesijas spēkā stāšanās brīdi cedents zaudē cedēto prasījumu, kā rezultātā vairs nevar būt runa par “cedentam piederība” prasījuma izlietošanu pret parādnieku. Otrkārt, pienācīgā kārtā izdarīts paziņojums par cesiju nevis atņem cedentam “tiesību” saņemt saistības izpildījumu no parādnieka, bet gan novērš cedenta kā “agrākā kreditora” formālo leģitimitāciju attiecībā pret parādnieku, padarot parādnieku ļaunticīgu un atņemot viņam iespēju, piem., ar izpildījuma došanu cedentam atbrīvoties no cedētajam prasījumam atbilstošās saistības pret cesionāru.

³⁰ Sal.: *Dernburg/Sokolowski*, S. 650; *Dernburg*”, s. 130.

³¹ Sk.: *Sinajskij*, s. 134. Kā paredzēts UNIDROIT principu 9.1.10. panta 1. daļā, līdz brīdim, kad parādnieks saņem paziņojumu par cesiju no cedenta vai cesionāra, viņš atbrīvojas no saistības ar samaksas došanu cedentam. Atbilstoši ELTP 11:303. panta 4. daļas noteikumiem, ja parādnieks dod izpildījumu cedentam, viņš atbrīvojas no saistības tikai un vienīgi tad, ja izpildījums dots, nezinot par notikušo cesiju. Līdzīgi arī DCFR III grāmatas 5:118. panta 1. daļā paredzēts, ka parādnieks atbrīvojas no saistības ar izpildījuma došanu cedentam, kamēr parādnieks no cedenta vai cesionāra nav saņēmis paziņojumu par cesiju un nezina, ka cedents vairs nav tiesīgs saņemt izpildījumu.

parādnieka vietā saistību par labu cedentam ir izpildījusi trešā persona (kurai – tāpat kā parādniekam – jābūt labticīgai attiecībā uz konkrētā prasījuma piederību cedentam kā “agrākajam kreditoram”), kad istā saistības izpildījuma priekšmeta vietā cedents ir pieņēmis no parādnieka citu izpildījuma priekšmetu (sal. CL 1832.–1834. pants) vai arī kad saistības izpildījuma priekšmets likumā noteiktajos gadījumos un kārtībā ir ticis nodots zvērinātam notāram glabājumā (sk. CL 1837. panta 1. daļu, Notariāta likuma 145.¹–145.⁹ pantu).

Tāpat saskaņā ar CL 1804. panta 2. teikumu līdz minētās paziņošanas brīdim labticīgais parādnieks var noslēgt ar cedentu izlīgumu, pēdējam atsakoties no prasījuma pret parādnieku (savstarpējas piekāpšanās rezultātā) un tā vietā iegūstot citu, no izlīguma izrietošu prasījumu (sk. CL 1881., 1884. pantu), turklāt šāds izlīgums ir spēkā arī pret cesionāru. Šajā ziņā nav nozīmes tam, vai izlīgums noslēgts ārpus tiesas kārtībā vai arī ar mērķi izbeigt jau iesāktu tiesvedību cedenta un parādnieka starpā (sk. CPL 226.–228. pantu).

Kaut gan CL 1804. panta 2. teikumā ir runa vienīgi par “parāda samaksu” un “izlīgumu”, šīs normas vārdiskā nozīme ir pārāk šaura: ja labticīgs parādnieks var atbrīvoties no cedētajam prasījumam atbilstošās saistības ar izpildījuma došanu vai izlīguma noslēgšanu, nav saprātīga izskaidrojuma, kāpēc labticīgs parādnieks nevarētu (pilnībā vai daļēji) atbrīvoties no šādas saistības arī ar cita veida darījumu, kas noslēgts ar cedentu (vai attiecībā pret viņu) un kas vērstas uz minētā prasījuma izbeigšanu vai grozīšanu.³² Tāpēc no CL 1804. panta 2. teikuma izrietošās tiesiskās sekas ir attiecināmas arī uz cita veida vienpusēju vai divpusēju darījumu, kas noslēgts “par ļaunu cesionāram” un kas vērstas uz cedētā prasījuma izbeigšanu vai grozīšanu labticīga parādnieka labā (piem., uz parādnieka izdarītu ieskaitu, uzteikumu vai vienpusēju atkāpšanos no līguma, kā arī uz parādnieka un cedenta starpā noslēgtu ieskaitu, atcēlēja un pārjaunojuma līgumu vai vienošanos par līguma grozīšanu). Šādi labticīga parādnieka noslēgti darījumi – tāpat kā izlīgums – ir spēkā arī pret cesionāru.³³

Parādnieka labticībai jāpastāv izpildījuma došanas vai attiecīgā darījuma noslēgšanas brīdī, turklāt parādniekam nekaitē tas, ka par notikušo cesiju viņš ir uzzinājis vēlāk.³⁴

3.2. Parādnieka “pozitīvā” labticība

No otras puses, ir aizsargājama parādnieka labticīga paļaušanās arī uz tādas cesijas spēkā esamību, par kuru viņam ir ticis pienācīgā kārtā paziņots.

Proti, no CL 1804. panta 2. teikuma izrietošās tiesiskās sekas iestājas arī tad, ja cesijas ceļā iegūto prasījumu pirmais cesionārs – pēc paziņošanas parādniekam par šo cesiju – ir cedējis tālāk citai personai (nākamajam cesionāram) un parādnieks – pirms paziņojuma saņemšanas par nākamo cesiju – labticīgi ir devis saistības izpildījumu pirmajam cesionāram (vai, piem., labticīgi ir noslēdzis ar viņu izlīgumu).

³² Arī Šveices tiesu praksē un tiesību doktrīnā atzīts, ka Šveices Saistību tiesību likuma 167. panta vārdiskā nozīme (paredzot labticīga parādnieka iespēju atbrīvoties no cedētajam prasījumam atbilstošās saistības, dodot tās izpildījumu cedentam) ir pārāk šaura, kā rezultātā šī norma ir attiecināma uz visiem darījumiem, ko parādnieks noslēdzis ar cedentu attiecībā uz cedēto prasījumu un kas vērsti uz šī prasījuma izbeigšanu (šādi darījumi ir, piem., ieskaits, atcēlēja līgums, pārjaunojuma līgums), ja vien konkrētā darījuma noslēgšanas brīdī parādnieks ir bijis labticīgs (sk.: *Schwenzer*, Nr. 90.42; *Guhl/Koller/Schnyder/Druey*, § 34, Nr. 37).

³³ Sal.: *Jauernig/Stürner*, § 407, Rn. 1 f; *Hk-BGB/Schulze*, § 407, Rn. 1 ff; *Palandt/Grüneberg*, § 407, Rn. 1 ff.

³⁴ Sal.: *Hk-BGB/Schulze*, § 407, Rn. 4; *Guhl/Koller/Schnyder/Druey*, § 34, Nr. 37.

Tas tāpēc, ka no CL 1804. panta 2. teikuma piemērošanas viedokļa nav juridiskas nozīmes, vai tālāk cedēto prasījumu pats “agrākais kreditors” ieguvus sākotnējās iegūšanas vai arī atvasinātās iegūšanas (t. sk. cesijas) ceļā.

Parādnieka paļaušanās uz cesijas spēkā esamību ir aizsargājama arī tad, ja parādnieks labticīgi ir devis saistības izpildījumu par labu tādām cesionāram, kurš parādniekam pienācīgā kārtā ir paziņojis par cesiju, kaut arī pati līgumiskā cesija nav spēkā (resp., ir absolūti spēkā neesoša vai tikusi veiksmīgi apstrīdēta) un konkrētais prasījums patiesībā nemaz nav pārgājis cesionāram.³⁵ Tas pats attiecas uz gadījumu, kad vienreiz jau cedētu prasījumu “agrākais kreditors” (cedents) atkārtoti cedējis citai personai (otrajam cesionāram), un parādnieks labticīgi ir devis saistības izpildījumu šim otrajam cesionāram (“šķietamajam kreditoram”), kurš pirmais pienācīgā kārtā paziņojis parādniekam par cesiju (kaut arī saskaņā ar prioritātes principu vienreiz jau cedēta prasījuma atkārtota cesija nav spēkā).³⁶

3.3. Labticīga galvnieka aizsardzība

Ciktāl nav nolīgts citādi, vienlaikus ar cedēto prasījumu cesionāram pāriet arī visas pie tā piederīgās un cesijas brīdī spēkā esošās blakus tiesības, t. sk. galvojuma prasījums pret galvnieku, ar ko nodrošināts cedētais prasījums (sk. CL 1806. panta 1. daļu). Tāpēc iepriekš raksturoto aizsardzību – līdzās galvenajam parādniekam – bauda arī galvnieks. Proti, CL 1804. panta 2. teikums attiecas uz visiem cedenta parādniekiem, t. sk. uz galvnieku, turklāt neatkarīgi no tā, vai viņš ir uzņēmies saistību kā pats parādnieks vai ne (sk. CL 1702. pantu).

Ja galvnieks labticīgi ir devis galvojuma saistības izpildījumu par labu “šķietamajam kreditoram” vai, piem., labticīgi noslēdzis ar viņu izlīgumu, šāda rīcība ir spēkā arī pret īsto kreditoru.³⁷ Turklāt minētā izpildījuma došanas rezultātā arī galvenais parādnieks atbrīvojas no pienākuma dot galvenās saistības izpildījumu īstajam kreditoram, jo ar cesiju parādnieka stāvoklis nedrīkst pasliktināties (sk. CL 1807. pantu).³⁸

Tajā pašā laikā galvnieks ir tiesīgs prasīt no galvenā parādnieka, lai pēdējais, pamatojoties uz CL 2389. panta noteikumiem par netaisni iedzīvotā atprasišanu, atlīdzina galvniekam to izpildījumu, ko pēdējais labticīgi ir devis par labu “šķietamajam kreditoram”. Tas tāpēc, ka šādas galvojuma saistības izpildījuma došanas rezultātā galvenais parādnieks, atbrīvojoties no pienākuma dot galvenās saistības izpildījumu īstajam kreditoram, vienlaikus netaisni iedzīvojas uz galvnieka rēķina, jo tad, ja galvnieks būtu izpildījis savu galvojuma saistību par labu īstajam kreditoram, galvnieks likumiskās cesijas (*cessio legis*) ceļā iegūtu no šī kreditora galveno prasījumu pret parādnieku tādā apmērā, kādā galvnieks to būtu apmierinājis

³⁵ Sk.: *Sinajskij*, s. 136; sal.: *Schwenzer*, Nr. 90.41. Saskaņā ar ELTP 11:304. pantu parādnieks, kurš dod izpildījumu par labu personai, kura paziņojumā par cesiju norādīta kā cesionārs, atbrīvojas no saistības, ja vien parādnieks nav varējis zināt, ka šī persona nav tiesīga saņemt izpildījumu. Kā paredzēts DCFR III grāmatas 5:118. panta 2. daļā, kaut arī persona, kura paziņojumā par cesiju norādīta kā cesionārs, nav kreditors, parādnieks atbrīvojas no saistības ar izpildījuma labticīgu došanu šai personai.

³⁶ Sal.: *Sinajskij*, s. 134; *Schwenzer*, Nr. 90.41; Hk-BGB/*Schulze*, § 408, Rn. 1; *Palandt/Grüneberg*, § 408, Rn. 1. Kā noteikts UNIDROIT principu 9.1.11. pantā, ja vienu un to pašu tiesību tas pats cedents secīgi ir cedējis diviem vai vairākiem cesionāriem, parādnieks atbrīvojas no saistības, samaksājot tādā kārtībā, kādā viņš ir saņēmis paziņojumus par cesiju.

³⁷ Sal.: Hk-BGB/*Schulze*, § 407, Rn. 2.

³⁸ Pretējā gadījumā galvenajam parādniekam būtu ne tikai pienākums izpildīt galveno saistību par labu īstajam kreditoram, bet vienlaikus arī pienākums atlīdzināt galvniekam to izpildījumu, ko pēdējais labticīgi ir devis par labu “šķietamajam kreditoram”, kā rezultātā parādniekam tiktu uzlikta “divkārša atbildība” par vienu un to pašu saistību.

(sk. CL 1704. pantu). Tā kā “šķietamajam kreditoram”, kurš saņēmis galvojuma saistības izpildījumu no labticīga galvnieka, galvenais prasījums nemaz nepieder un līdz ar to – juridiski nevar pāriet galvniekam likumiskās cesijas ceļā, šādā situācijā CL 1704. panta noteikumi nav piemērojami, un galvnieks pret galveno parādnieku var vērsties vienīgi ar prasījumu par netaisni iedzīvotā atlīdzināšanu (sk. CL 2389. pantu).

3.4. Labticīga parādnieka izvēles iespēja

CL 1804. panta 2. teikumā ietvertā norma kalpo tikai un vienīgi labticīga parādnieka aizsardzībai, tāpēc viņam paliek izvēles iespēja.

Proti, parādnieks var atsaukties uz to, ka cedētajam prasījumam atbilstošā saistība ir pilnībā vai daļēji izbeigusies, labticīgi dodot tās izpildījumu par labu “šķietamajam kreditoram” vai labticīgi noslēdzot ar viņu izlīgumu vai cita veida darījumu attiecībā uz cedēto prasījumu. Taču parādnieks var arī izmantot iespēju atrasiņot no “šķietamā kreditora” viņam doto izpildījumu, pamatojoties uz noteikumiem par netaisni iedzīvotā atrasiņāšanu (sk. CL 2389. pantu). Šāda interese parādniekam var būt, piem., gadījumā, kad izpildījumu saņēmušais cedents ir maksātspējīgs (resp., finansiāli spējīgs atlīdzināt bez tiesiska pamata saņemto izpildījumu), turklāt parādniekam attiecībā pret cesionāru (t. i., īsto kreditoru) ir pretprasījums, kuru viņš var likt priekšā ieskaitam (sk. CL 1808. panta 2. teikumu), tādējādi ieskaita veidā izbeidzot cedēto prasījumu bez nepieciešamības dot saistības izpildījumu.³⁹

3.5. Cedenta un cesionāra savstarpējās attiecības

Jāņem vērā, ka CL 1804. panta 2. teikums aizsargā labticīgu parādnieku (atbrīvojot viņu no saistības un pienākuma vēlreiz dot izpildījumu īstajam kreditoram),⁴⁰ taču neaizsargā formāli leģitimēto cedentu, kurš, saglabājot kreditora “tiesisko izskatu”, saņēmis saistības izpildījumu no labticīgā parādnieka un ir to paturējis vai arī kā citādi – attiecībā pret labticīgo parādnieku – ir rīkojies ar cedēto prasījumu (kā rezultātā šis prasījums ir pilnībā vai daļēji izbeidzies). Cesionārs, kurš šādi ir (pilnībā vai daļēji) zaudējis viņam cedēto prasījumu, nevar prasīt no labticīgā parādnieka, lai tas vēlreiz dotu saistības izpildījumu, un var vērsties vienīgi pret cedentu.⁴¹ Tāpēc saskaņā ar CL 1806. panta 3. daļu cedenta pienākums ir atdot (atlīdzināt) cesionāram visu to, ko cedents pēc cesijas spēkā stāšanās un bez tiesiska pamata ir saņēmis no labticīgā parādnieka, izmantojot savu kreditora formālo leģitimāciju.⁴² Tā kā cedents, pēc cesijas spēkā stāšanās saņemot saistības izpildījumu no labticīgā parādnieka un to paturot (vai kā citādi rīkojoties ar cedēto prasījumu), ar šādu savu rīcību prettiesīgi pārkāpj cesijas līgumu (ja vien cesionārs nav devis uzdevumu vai atļāvis cedentam šādi rīkoties), cesionārs var prasīt no cedenta arī atlīdzību par šādas rīcības rezultātā nodarītajiem zaudējumiem (sk. CL 1779. pantu).⁴³

Līdzīgas tiesiskās sekas iestājas arī gadījumā, kad vienreiz jau cedētu prasījumu cedents ir atkārtoti cedējis citai personai, un šis prasījums izbeidzies ar labticīgā parādnieka dotu saistības izpildījumu par labu otrajam cesionāram (“šķietamajam

³⁹ Sal.: *Schwenzer*, Nr. 90.45; *Jauernig/Stürner*, § 407, Rn. 3; *Hk-BGB/Schulze*, § 407, Rn. 6; *Palandt/Grüneberg*, § 407, Rn. 5.

⁴⁰ Sal.: *Bukovskij*, s. 1432; *Guhl/Koller/Schnyder/Druey*, § 34, Nr. 37.

⁴¹ Sk.: *Sinajskij*, s. 135; sal.: *Schwenzer*, Nr. 90.44.

⁴² Sk.: *Erdmann*, S. 197; *Dernburg/Sokolowski*, S. 658; *Dernburg*, s. 130. CL 1806. panta 3. daļā ir ietverts speciāls tiesiskais regulējums cesionāra prasījumam pret cedentu par netaisni iedzīvotā atlīdzināšanu (sal.: CL 2389. pants).

⁴³ Sal.: *Schwenzer*, Nr. 90.44; *Palandt/Grüneberg*, § 407, Rn. 3.

kreditoram”). Šādā gadījumā pirmais cesionārs atkarībā no apstākļiem var prasīt no cedenta atlīdzību par nodarītajiem zaudējumiem (sk. CL 1779. pantu), kā arī atlīdzību par netaisni iedzīvoto (sk. CL 2389. pantu). Turpretī tad, ja labticīgais parādnieks ir devis saistības izpildījumu par labu tādām cesionāram, kurš to saņēmis un paturējis uz spēkā neesoša cesijas līguma pamata, cedents var prasīt no cesionāra, lai pēdējais atlīdzina netaisni iedzīvoto (sk. CL 2389. pantu).

3.6. Cedenta prasības tiesība

Kā noteikts CL 1804. pantā, līdz brīdim, kamēr cesionārs nav saņēmis no parādnieka apmierinājumu vai nav cēlis pret viņu prasību, vai vismaz nav pienācīgā kārtā paziņojis parādniekam par notikušo cesiju, cedentam “paliek arī prasības tiesība”.

Proti, tā kā līdz brīdim, kamēr cesionārs pienācīgā kārtā nav paziņojis parādniekam par notikušo cesiju, cedents attiecībā pret parādnieku turpina būt formāli leģitimēts kā kreditors (sk. CL 1804. panta 1. teikumu), šajā laika posmā cedents var arī celt prasību pret parādnieku par cedētajam prasījumam atbilstošās saistības izpildīšanu (sk. CL 1804. panta 2. teikumu).⁴⁴ Turklāt parasti šāds cedenta rīcības pamatā ir viņa vienošanās ar cesionāru, un atbilstoši tai līdzēji īpaši norunājuši pagaidām klusēt par notikušo cesiju, kā arī vienojušies par to, ka prasība pret parādnieku tiks celta cedenta vārdā un ka sākotnējā prasītāja (cedenta) aizstāšana ar viņa tiesību pārņēmēju (cesionāru) notiks vēlāk tiesvedības laikā (t. s. “klusā cesija”).⁴⁵ Tāpat cedents saglabā kreditora (prasītāja) formālo leģitimāciju tad, ja prasījums, kuru viņš jau izlietojis pret parādnieku tiesas ceļā, ticis cedēts tiesvedības laikā. Šāda prasījuma cesija uzsāktas tiesvedības laikā pati par sevi nenozīmē cedenta – prasītāja izstāšanos no procesa, jo atbilstoši CL 1804. pantam cedents, neraugoties uz cesiju, turpina skaitīties par prasītāju līdz brīdim, kamēr saskaņā ar CPL 77. pantu viņš netiek aizstāts ar cesionāru kā tiesību pārņēmēju.⁴⁶

Protams, arī noteikums par “prasības tiesības palikšanu cedentam” domāts labticīga parādnieka aizsardzībai, kura stāvoklis ar cesiju nedrīkst pasliktināties (sk. CL 1807. pantu). Tāpēc gadījumā, kad kreditors savu prasījumu ir izlietojis tiesas ceļā un pēc tam cedējis citai personai, kā arī gadījumā, kad cedents ir cēlis tiesā prasību pret parādnieku jau pēc attiecīgā prasījuma cedēšanas, spēkā stājies tiesas spriedums, kas taisīts strīdā starp cedentu (prasītāju) un parādnieku (atbildētāju) par šo prasījumu, ir saistošs arī cesionāram, ja lietas izskatīšanas pēc būtības pabeigšanas brīdī (sk. CPL 183. pantu) parādnieks ir bijis labticīgs. Citiem vārdiem, šāds tiesas spriedums – neatkarīgi no tā, vai spriedums ir pozitīvs cedentam vai ne, – saista cesionāru tāpat kā cedentu, un atbilstoši CPL 203. panta 3. daļai cesionārs (kā cedenta tiesību pārņēmējs) nav tiesīgs nedz citā procesā apstrīdēt tiesas nodibinātos faktus,⁴⁷ nedz arī celt tiesā jaunu prasību pret parādnieku par to pašu priekšmetu un uz tā paša (t. i., uz cedētā prasījuma) pamata.⁴⁸

⁴⁴ Sk.: *Dernburg/Sokolowski*, S. 651; *Dernburg*”, s. 131.

⁴⁵ Sal.: *Bukovskij*, s. 1433; *Torgāns*, Civillikuma komentāri / *Grūtups*, 302. lpp.

⁴⁶ Sal.: *Bukovskis*, V. Civilprocesa mācības grāmata. Rīga: autora izdevums, 1933, 264. lpp. Tajā pašā laikā tiesai iesniegts pieteikums par prasītāja aizstāšanu, kuru parakstījis prasītājs (cedents) un cesionārs, vai tiesai iesniegts viņu parakstīts cesijas līguma akts ir pilnīgi pietiekams, lai tiesību uz prasību uzskatītu par cedētu cesionāram (sk.: turpat, 265. lpp.) un lai saskaņā ar CPL 77. pantu tiesa izlemtu jautājumu par prasītāja aizstāšanu ar viņa tiesību pārņēmēju (cesionāru).

⁴⁷ Šādā tiesas spriedumā nodibinātie fakti nav no jauna jāpierāda, iztiesājot citas civillietas, kurās piedalās parādnieks un cesionārs, jo šis spriedums ir saistošs cesionāram kā cedenta tiesību pārņēmējam (sk. CPL 96. panta 2. daļu, 203. panta 3. daļu).

⁴⁸ Sal.: *Jauernig/Stürner*, § 407, Rn. 7; *Hk-BGB/Schulze*, § 407, Rn. 8; *Palandt/Grüneberg*, § 407, Rn. 11.

No iepriekš minētā var izdarīt vēl šādus secinājumus, kas pirmajā mirklī var šķist pārāk tālejoši, lai gan pēc būtības tie loģiski izriet no CL 1804. panta jēgas un mērķa – aizsargāt labticīgu parādnieku. Proti, ja tiesvedības laikā parādnieks (atbildētājs) saņem pienācīgā kārtā izdarītu cesionāra paziņojumu par tā prasījuma cesiju, ko prasītājs pret viņu izlietojis tiesas ceļā, taču nedz prasītājs (cedents), nedz cesionārs neizrāda iniciatīvu jautājumā par prasītāja aizstāšanu ar viņa tiesību pārņēmēju (cesionāru), tad parādnieka interesēs ir apstrīdēt prasītāja (cedenta) aktīvo leģitimāciju (t. sk. lūgt tiesu izbeigt tiesvedību sakarā ar to, ka prasītājam vairs nav prasības tiesības, sk. CPL 223. panta 2. punktu).⁴⁹ Pretējā gadījumā ļaunticīgais parādnieks riskē, ka pret viņu var tikt taisīti divi izpildāmi tiesas spriedumi par vienu un to pašu prasījumu – viens cedenta labā, bet otrs cesionāra labā (citā tiesvedībā starp cesionāru un parādnieku).⁵⁰ Ja parādnieks (atbildētājs) ir ieinteresēts tajā, lai vienā tiesvedībā tiktu atrisināts ar cedēto prasījumu saistītais strīds, viņš var lūgt tiesu pieaicināt lietā cesionāru trešās personas statusā (pirms pabeigta lietas izskatīšana pēc būtības pirmās instances tiesā (sk. CPL 78. pantu),⁵¹ kā arī lūgt tiesu izlemt jautājumu par prasītāja (cedenta) aizstāšanu ar viņa tiesību pārņēmēju – cesionāru (šāda aizstāšana savukārt ir iespējama jebkurā procesa stadijā, sk. CPL 77. pantu).

4. Paziņojuma par cesiju izdarīšana un tā sekas

Atbilstoši CL 1804. panta 1. teikuma vārdiskajai nozīmei cedenta kā “agrākā kreditora” formālā leģitimācija attiecībā pret parādnieku tiek novērsta tikai tad, kad cesionārs pienācīgā kārtā ir paziņojis parādniekam par notikušo cesiju.

Turklāt saskaņā ar CL 1804. panta 1. teikumu šādam paziņojumam pielīdzināma cesionāra prasības celšana pret parādnieku par cedētajam prasījumam atbilstošās saistības izpildīšanu (piem., par naudas parāda piedziņu vai īpašuma tiesības atzīšanu uz nopirkto nekustamo īpašumu), ja uz šādas prasības pamata tiesnesis ir ierosinājis civillietu un likumā noteiktajā kārtībā parādniekam ticis nosūtīts prasības pie-teikums, nosakot termiņu rakstveida paskaidrojumu sniegšanai (sk. CPL 131. panta 1. daļas 1. punktu, 148. panta 1. daļu).⁵² Protams, nepieciešamība pēc pienācīgā kārtā izdarīta paziņojuma par cesiju atkrīt, ja cesionārs ir saņēmis cedētā prasījuma

⁴⁹ Kā atzīts juridiskajā literatūrā, ja prasību pret parādnieku ir cēlis gan cedents, gan cesionārs, no abām šīm savstarpēji konkurējošām prasībām priekšroka jādod cesionāra prasībai (sk.: *Bukovskij*, s. 1432; *Torgāns*, *Civillikuma komentāri / Grūtups*, 302. lpp.).

⁵⁰ Sal.: *Jauernig/Stürner*, § 407, Rn. 7. Ja tiesvedības laikā cedents vai cesionārs nelūdz tiesu izlemt jautājumu par cedenta (prasītāja) aizstāšanu ar viņa tiesību pārņēmēju – cesionāru (sk. CPL 77. pantu) un arī parādnieks, kurš saņēmis pienācīgā kārtā izdarītu cesionāra paziņojumu par cesiju, šo apstākli noklusē un neapstrīd prasītāja (cedenta) aktīvo leģitimāciju, tad spēkā stāties tiesas spriedums, ar ko apmierināta cedenta prasība pret ļaunticīgo parādnieku (resp., pret tādu parādnieku, kurš lietas izskatīšanas pēc būtības pabeigšanas brīdī ir zinājis par notikušo cesiju), nav juridisks šķērslis tiesai citā tiesvedībā apmierināt arī cesionāra prasību pret parādnieku, kas celta par to pašu (cedēto) prasījumu. Proti, šādā situācijā ļaunticīgais parādnieks vairs nevar pret cesionāru izlietot ierunu par to, ka ar spēkā stājušos tiesas spriedumu jau ticis izspriests strīds starp tām pašām pusēm, par to pašu priekšmetu un uz tā paša pamata (sk. CPL 223. panta 3. punktu).

⁵¹ Sal.: *Bukovskis*, V. *Civilprocesa mācības grāmata*. Rīga: autora izdevums, 1933, 265. lpp.

⁵² CL 1804. panta 1. teikuma izpratnē cesionāra “prasības celšanai” pret parādnieku ir pielīdzināma arī, piem., tiesneša lēmuma, ar kuru apmierināts cesionāra pieteikums par cedētajam prasījumam atbilstošās saistības bezstrīdus piespiedu izpildīšanu, nosūtīšana parādniekam (sk. CPL 405. panta 2. daļu), kā arī brīdinājuma par saistības piespiedu izpildīšanu izsniegšana parādniekam (sk. CPL 406.⁶ panta 1. daļu), ja pieteikumu tiesai par cedētajam prasījumam atbilstošās saistības piespiedu izpildīšanu brīdinājuma kārtībā iesniedzis cesionārs.

apmierinājumu no parādnieka (sk. CL 1804. panta 1. teikumu) vai arī parādnieks attiecībā pret cesionāru ir atzinis cesijas faktu.⁵³

4.1. Cesionāra izdarīts paziņojums par cesiju

Cedents var nebūt ieinteresēts paziņot parādniekam par prasījuma cedēšanu un pat apzināti var to nedarīt, lai, neraugoties uz notikušo cesiju, saņemtu saistības izpildījumu no labticīga parādnieka. Tāpēc ar CL 1804. panta 1. teikumu cesionāram piešķirta tiesība⁵⁴ nepastarpināti paziņot parādniekam par notikušo cesiju, un parādniekam šis paziņojums ir jāņem vērā.⁵⁵ Turklāt, lai cesionārs pilnībā nodrošinātos pret cedētā prasījuma zaudēšanu vai pret šim prasījumam atbilstošās saistības izpildīšanu par labu cedentam (labticīga parādnieka rīcības rezultātā), par notikušo cesiju nepieciešams paziņot visiem parādniekiem (t. i., visiem kopparādniekiem, galvenajam parādniekam un galviniekam).

Kā izriet no CL 1804. panta 1. teikuma satura un jēgas, paziņojums par cesiju ir citai personai (parādniekam) adresēts gribas izteikums, kas var tikt izdarīts gan rakstiskā, gan mutiskā formā.⁵⁶ Bez tam saskaņā ar šīs normas vārdisko nozīmi parādniekam jāņem vērā vienīgi tāds paziņojums par cesiju, ko izdarījis cesionārs.⁵⁷ Turklāt atbilstoši valdošajam viedoklim nedz cedenta izdarīts paziņojums parādniekam, nedz arī tas apstākļi, ka parādnieks par notikušo cesiju ir uzzinājis citādā veidā (piem., no trešās personas), juridiski nevar aizstāt CL 1804. panta 1. teikumā paredzēto cesionāra paziņojumu, resp., tiesisko seku ziņā nav pielīdzināms pienācīgā kārtā izdarītam paziņojumam par cesiju.⁵⁸

Cesionāra paziņojumam jābūt izdarītam attiecībā uz parādnieku vai viņa likumisko pārstāvi. Ja paziņojums izdarīts attiecībā uz parādnieka līgumisku pārstāvi vai darbinieku, tas pēc vispārīgā principa ir spēkā arī pret parādnieku tikai tad, ja

⁵³ Sk.: *Dernburg/Sokolowski*, S. 650; *Dernburg*", s. 131.

⁵⁴ Ar CL 1804. panta 1. teikumu cesionāram ir piešķirta tiesība paziņot parādniekam par notikušo cesiju, ko cesionārs var arī neizlietot. Tāpēc šīs normas jēgai neatbilst juridiskajā literatūrā izteiktais viedoklis, ka saskaņā ar CL 1804. panta 1. teikumu cesionāram ir uzlikts pienākums izdarīt šādu paziņojumu (sk.: *Torgāns*, *Civillikuma komentāri / Grūtups*, 302. lpp.; *Torgāns*, 147. lpp.).

⁵⁵ Sk.: *Bukovskij*, s. 1431; *Sinajskij*, s. 135.

⁵⁶ Sk.: *Bukovskij*, s. 1431; sal.: *Schwenzer*, Nr. 90.43. Arī saskaņā ar UNIDROIT principu 9.1.10. pantu un DCFR III grāmatas 5:118. pantu paziņojumam par notikušo cesiju nav nepieciešama īpaša forma (tajā pašā laikā atbilstoši DCFR III grāmatas 5:119. panta 2. daļai parādnieks, kurš saņēmis paziņojumu par cesiju, kas nav izteikts tekstualā formā uz pastāvīga informācijas nesēja vai nesniedz adekvātu informāciju par cedēto prasījumu un cesionāra personu, var pieprasīt jaunu paziņojumu, kas atbilst šim prasībām). Savukārt saskaņā ar ELTP 11:303. panta 1. daļu parādnieka pienākums ir dot saistības izpildījumu par labu cesionāram tikai un vienīgi tad, ja parādnieks no cedenta vai cesionāra ir saņēmis rakstisku paziņojumu par cesiju, kurā ir pietiekami identificēts cedētais prasījums un ietverts pieprasījums dot saistības izpildījumu cesionāram (jaunajam kreditoram).

⁵⁷ Atbilstoši Vācijas un Šveices tiesībām parādnieks tiek padarīts ļaunticīgs ne tikai ar cesionāra, bet pirmām kārtām – ar cedenta izdarītu paziņojumu par cesiju (sk.: *Hk-BGB/Schulze*, § 407, Rn. 4; *Schwenzer*, Nr. 90.43.). No šī viedokļa UNIDROIT principu 9.1.10. pantā, ELTP 11:303. panta 1. daļā un DCFR III grāmatas 5:118. panta 1. daļā ir runa par cedenta vai cesionāra izdarītu paziņojumu par cesiju.

⁵⁸ Sk.: *Erdmann*, S. 192; *Jerdman*", s. 226; *Buengner*, S. 247; *Bukovskij*, s. 1432, 1433; *Torgāns*, *Civillikuma komentāri / Grūtups*, 302. lpp. Kā paskaidrots juridiskajā literatūrā, paziņojumam par cesiju jābūt izdarītam no cesionāra (un nevis cedenta) puses arī tāpēc, ka saskaņā ar likumu šādam paziņojumam jābūt pārliecinošam, un vienīgi cesionāra rīcībā parasti ir visi nepieciešamie līdzekļi (sk. CL 1802. pantu, 1806. panta 3. daļu) pārliecinoša paziņojuma izdarīšanai (sk.: *Erdmann*, S. 192; *Jerdman*", s. 226).

šādam pārstāvim vai darbiniekam ir uzticēta parādnieka pārstāvība saistībā ar cedētajam prasījumam atbilstošās saistības izpildi.⁵⁹

Visbeidzot, cesionāra paziņojumam jābūt izdarītam “pienācīgā kārtā”, t. i., paziņojumā jābūt ietvertai pietiekami skaidrai norādei uz attiecīgo prasījumu un tā cedēšanas faktu. Turklāt šim paziņojumam jābūt izdarītam tādā veidā, lai parādnieks faktiski uzzinātu par notikušo cesiju, resp., lai nepastāvētu nekādi objektīvi un juridiski vērā ņemami šķēršļi parādnieka faktiskai iespējai iepazīties ar šī paziņojuma saturu (to saprast un pieņemt zināšanai).⁶⁰ Ja rakstisks paziņojums izdarīts starp klātneesošiem, nepieciešams, lai tas būtu sasniedzis parādnieku, resp., nokļuvis viņa varas sfērā tā, ka parādnieks normālos apstākļos varētu ar šo paziņojumu faktiski iepazīties.⁶¹ Turklāt tad, ja parādnieks ir komersants un paziņojums sasniedzis viņa juridisko adresi (kas ierakstīta komercreģistrā), parādnieks nevar aizbildināties ar to, ka viņa likumiskais pārstāvis vai attiecīgi pilnvarots darbinieks nav varējis faktiski iepazīties ar paziņojuma saturu (sk. Komerclikuma 12. panta 4. daļu), izņemot gadījumu, kad tam par šķērslu bijusi nepārvarama vara vai nejaus notikums (ar ko nav saprotama, piem., komersanta darbinieku nolaidība vai trūkumi viņa uzņēmuma darba organizācijā).⁶²

Strīda gadījumā cesionāram ir pienākums pierādīt to, ka viņš pienācīgā kārtā ir paziņojis parādniekam par notikušo cesiju un ka parādnieks faktiski ir uzzinājis par cedētā prasījuma pāreju cesionāram. Ja cesionārs pietiekami pārliecinoši ir pierādījis to, ka paziņojums sasniedzis parādnieku, pirmšķietami (*prima facie*) prezumējams, ka parādniekam faktiski ir kļuvis zināms par notikušo cesiju.⁶³

4.2. Parādnieka zināšana par notikušo cesiju

Juridiskajā literatūrā izteikts viedoklis, ka arī parādnieka zināšana par notikušo cesiju – bez attiecīga paziņojuma saņemšanas no cesionāra – juridiski pielīdzināma šāda paziņojuma saņemšanai (ar piebildi, ka CL 1804. pantā ir noteikts citādi).⁶⁴

⁵⁹ Sal.: Hk-BGB/Schulze, § 407, Rn. 5; Palandt/Grüneberg, § 407, Rn. 7.

⁶⁰ Ja prasījums, kas pret parādnieku (atbildētāju) izlietots tiesas ceļā, ir ticis cedēts tiesvedības laikā, tad kā “pienācīgā kārtā izdarīts paziņojums par cesiju” var kalpot arī prasītāja (cedenta) un cesionāra kopīgi vai tikai cesionāra iesniegts pieteikums tiesai par prasītāja (cedenta) aizstāšanu ar viņa tiesību pārņēmēju (cesionāru), ko tiesa nosūtījusi zināšanai parādniekam (atbildētājam) vai kas kļuvis viņam zināms, iepazīstoties ar civillietas materiāliem (sk. arī šī raksta 46. atsauci). Tāpēc nav akceptējams jaunākajā tiesu praksē izteiktais viedoklis, kas ticis argumentēts gan ar norādi uz šī raksta 13. atsaucē atspoguļoto mazākuma viedokli par līgumiskās cesijas “stāšanos spēkā attiecībā pret parādnieku” (sk.: Bukovskij, II, s. 1432; Torgāns, Civillikuma komentāri / Grūtups, 301. lpp.), gan ar norādi uz valdošo viedokli par cesionāra izdarīta paziņojuma ekskluzivitāti (sk. šī raksta 58. atsauci), ka – neraugoties uz prasītāja (cedenta) un cesionāra iesniegtu pieteikumu tiesai par prasītāja aizstāšanu ar viņa tiesību pārņēmēju, kuram pievienots cesijas līgums, – prasītāja aizstāšana saskaņā ar CPL 77. pantu nevar notikt un šāds pieteikums (par kura izskatīšanu tiesas sēdē atbildētājam paziņots likumā noteiktajā kārtībā) ir noraidāms, ja pirms minētā pieteikuma iesniegšanas tiesai cesionārs ārpus tiesas kārtībā nav pienācīgā kārtā paziņojis atbildētājam (parādniekam) par notikušo cesiju, kas – tiesas ieskatā – kalpotu kā pierādījums tam, ka “cesija notikusi atbilstoši likuma prasībām” (sk. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2013. gada 03. septembra lēmumu civillietā Nr. C04349706; nav publicēts).

⁶¹ Par “citai personai adresētu gribas izteikumu” un tā saņemšanu sk. plašāk: Balodis, K. Ievads civiltiesībās. Rīga: Zvaigzne ABC, 2007, 156.–161. lpp.

⁶² Sal.: Balodis, K. Ievads civiltiesībās. Rīga: Zvaigzne ABC, 2007, 159. lpp.; Hk-BGB/Schulze, § 407, Rn. 5; Palandt/Grüneberg, § 407, Rn. 7.

⁶³ Sal.: Hk-BGB/Schulze, § 407, Rn. 10; Palandt/Grüneberg, § 407, Rn. 9.

⁶⁴ Sk.: Sinajskij, s. 134, 136 (šis viedoklis izteikts attiecībā uz CL 1804. pantam analogisko Vietējo civillikumu kopojuuma 3474. pantu). Atbilstoši Vācijas un Šveices tiesībām izšķirošā nozīme ir parādnieka ļaunticībai, nevis tam, vai paziņojumu par cesiju viņš ir saņēmis tieši no cesionāra, turklāt

Šim viedoklim, ņemot vērā labas ticības principu (sk. CL 1. pantu), ir jāpiekrīt. Ja parādnieks pozitīvi zina par notikušo cesiju, taču – pirms paziņojuma saņemšanas no cesionāra – tomēr dod saistības izpildījumu cedentam, noslēdz ar viņu izlīgumu vai cita veida darījumu attiecībā uz cedēto prasījumu (par ļaunu cesionāram), šāda rīcība nav uzskatāma par godprātīgu un tiesiski aizsargājama. Proti, kaut arī pirms paziņojuma saņemšanas no cesionāra parādnieks juridiski formāli ir tiesīgs “parādu samaksāt cedentam, kā arī noslēgt ar viņu izlīgumu” (sk. CL 1804. panta 2. teikumu), šīs tiesības izlietošana situācijā, kad parādniekam ir pozitīvi zināms par notikušo cesiju, kvalificējama kā pretēja labai ticībai un nebauda tiesisku aizsardzību (sk. CL 1. pantu). Tāpēc gan tad, ja cesionārs ir pienācīgā kārtā paziņojis parādniekam par notikušo cesiju, gan arī tad, ja parādniekam citādā veidā (t. i., neatkarīgi no šāda paziņojuma saņemšanas) ir kļuvis zināms fakts, ka prasījums ticis cedēts un ir pārgājis citai personai (cesionāram), parādnieks zaudē iespēju – ar izpildījuma došanu cedentam kā “agrākajam kreditoram” (kurš nav tiesīgs to saņemt) vai, piem., ar izlīguma noslēgšanu – atbrīvoties no cedētajam prasījumam atbilstošās saistības pret cesionāru kā īsto kreditoru (sk. CL 1817. pantu).

Šajā ziņā parādniekam, kuram cesionārs (vēl) nav pienācīgā kārtā paziņojis par notikušo cesiju, kaitē vienīgi pozitīva zināšana, t. i., tādu apstākļu faktiskā zināšana, kas nepārprotami liecina par kreditoram piederējušā prasījuma pāreju citai personai (cesionāram). Tajā pašā laikā šādam parādniekam pēc vispārīgā principa nekaitē tas, ka viņš aiz neuzmanības nezina par notikušo cesiju.⁶⁵ Tikai pamatotu šaubu gadījumā parādnieka pienākums ir vērsties pie kreditora un pārliecināties, vai viņš nav cedējis attiecīgo prasījumu citai personai (šāds pienākums izriet no labas ticības principa, sk. CL 1. pantu). Ja šādā situācijā kreditors (cedents) ļaunticīgi noklusē jau notikušās cesijas faktu, parādnieka labticība turpinās.

Strīda gadījumā cesionāram ir pienākums pierādīt to, ka parādnieks ir uzzinājis par notikušo cesiju pirms cesionāra paziņojuma saņemšanas vai neatkarīgi no šāda paziņojuma izdarīšanas.

4.3. Parādnieka tiesība pieprasīt pierādījumus

Kaut arī pienācīgā kārtā izdarīts cesionāra paziņojums par cesiju (kā arī šī fakta pozitīva zināšana no parādnieka puses) atņem parādniekam tiesisku iespēju – CL 1804. panta 2. teikumā paredzētajā veidā – atbrīvoties no cedētajam prasījumam atbilstošās saistības pret cesionāru, šis paziņojums pats par sevi vēl neuzliek parādniekam pienākumu uzreiz izpildīt saistību par labu cesionāram (kaut arī jau būtu iestājies saistības izpildes termiņš vai nosacījums).⁶⁶

parādnieka labticību jo īpaši izslēdz cedenta izdarīts paziņojums (sk.: Hk-BGB/*Schulze*, § 407, Rn. 4; *Schwenzer*, Nr. 90.43.). No UNIDROIT principu 9.1.10. panta, ELTP 11:303. panta 1. daļas un DCFR III grāmatas 5:118. panta 1. daļas izriet, ka parādnieks tiek padarīts ļaunticīgs neatkarīgi no tā, vai paziņojumu par cesiju viņš ir saņēmis no cedenta vai cesionāra. Turklāt ELTP 11:303. panta 3. daļā īpaši regulēta parādnieka rīcība attiecībā pret cesionāru (t. i., viņa pienākums izpildīt saistību, kā arī tiesība aizturēt saistības izpildījumu), ja parādnieks par notikušo cesiju ir uzzinājis citādā veidā, nevis saņemot attiecīgu paziņojumu no cedenta vai cesionāra. Arī DCFR III grāmatas 5:119. panta 1. daļā īpaši regulēta parādnieka iespējamā rīcība gadījumā, kad viņam ir saprātīgs pamats uzskatīt, ka prasījums ticis cedēts, kaut arī parādnieks nav saņēmis paziņojumu par cesiju (proti, šādā situācijā parādnieks ir tiesīgs pieprasīt, lai kreditors (cedents) vai nu paziņo par notikušo cesiju, vai arī apstiprina to, ka prasījums nav ticis cedēts vai ka cesionārs vēl joprojām ir tiesīgs saņemt izpildījumu).

⁶⁵ Sal.: Hk-BGB/*Schulze*, § 407, Rn. 4; *Palandt/Grüneberg*, § 407, Rn. 6.

⁶⁶ Sk.: *Bukovskij*, s. 1431; *Torgāns*, Civillikuma komentāri / *Grūtups*, 302. lpp.; sal.: *Schwenzer*, Nr. 90.43.

Tā kā cesionāram nav vispārēja pienākuma vienlaikus ar paziņojuma izdarīšanu uzrādīt pašu cesijas aktu (rakstisku cesijas līgumu),⁶⁷ arī parādniekam nav vispārēja pienākuma pilnībā noticēt jebkādam paziņojumam par cesiju.⁶⁸ Tāpēc parādnieks ir tiesīgs pieprasīt no cesionāra pierādījumus, kas apliecina prasījuma cedēšanas un pārejas faktu.⁶⁹ Ja par cedēto prasījumu sastādīts rakstisks akts (sk. CL 1802. pantu), pēc parādnieka pieprasījuma cesionārs, ņemot vērā CL 1816. un 1817. panta noteikumus, cita starpā nav tiesīgs atteikties uzrādīt parādniekam atbilstoši CL 1802. panta noteikumiem sastādīto “sevišķo dokumentu” (resp., rakstisku cesijas līgumu) vai cesijas uzrakstu uz minētā akta.⁷⁰ Kamēr cesionārs nav pietiekami pārliecinoši pierādījis to, ka attiecīgais prasījums cesijas ceļā ir pārgājis viņam, un novērsis parādnieka pamatotas šaubas par šo faktu, parādnieks nav uzskatāms par nokavējušu, kaut arī jau būtu iestājies saistības izpildes termiņš vai nosacījums (sk. CL 1656. pantu).⁷¹

4.4. Parādnieka rīcība pamatotu šaubu gadījumā

Ja parādniekam kļuvuši zināmi tādi apstākļi, kas ir pietiekams iemesls viņa pamatotām šaubām par to, kura no vairākām personām uzskatāma par īsto kreditoru, parādnieks var atbrīvoties no atbildības par nokavējumu, nododot saistības izpildījuma priekšmetu zvērinātam notāram glabājumā (sk. CL 1837. panta 1. daļu, Notariāta likuma 145.¹–145.⁹ pantu).⁷² Proti, CL 1837. panta 1. daļas noteikumi attiecas arī uz gadījumu, kad pastāv pietiekams iemesls parādnieka pamatotām šaubām par īstā kreditora personu (it īpaši tad, ja vairākas personas pieprasa no parādnieka saistības izpildījumu), jo šādā gadījumā ir runa par “citiem iemesliem”, kuru dēļ “kreditoru nevar atrast”, turklāt pēc vispārīgā principa izpildījumam ir tiesīgs spēks tikai tad, ja tas dots nevis šķietamajam, bet gan īstajam kreditoram (sk. CL 1816. pantu).⁷³ Tā, piem., par pietiekamu iemeslu šādām šaubām var kalpot apstākļi, ka parādnieks ir saņēmis gan paziņojumu no cesionāra par cesiju (ar pieprasījumu izpildīt saistību), gan paziņojumu no cedenta par to, ka cesija nav spēkā un saistības izpildījums ir jādod cedentam. Tāpat par šādu iemeslu var kalpot apstākļi, ka parādnieks no vairākiem cesionāriem ir saņēmis paziņojumu par viena un tā paša prasījuma cesiju ar pieprasījumu izpildīt saistību, turklāt nav nepieciešams, lai minētie “pretendenti” jau tiesas ceļā būtu uzsākuši risināt viņu starpā pastāvošo strīdu par cedētā prasījuma piederību.⁷⁴

Ja saistības izpildījuma priekšmetu, ņemot vērā tā īpašības, juridiski nav iespējams nodot zvērinātam notāram glabājumā un parādniekam zināmie apstākļi ir pietiekams iemesls viņa pamatotām šaubām par īstā kreditora personu, parādnieks ir

⁶⁷ Tāpēc cesijas akta neuzrādīšana parādniekam (vienlaikus ar paziņojuma izdarīšanu) pati par sevi nenozīmē to, ka cesionārs nav “pienācīgā kārtā” paziņojis parādniekam par notikušo cesiju (CL 1804. panta 1. teikuma izpratnē).

⁶⁸ Sk.: *Bukovskij*, s. 1431, 1432; *Torgāns*, *Civillikuma komentāri / Grūtups*, 302. lpp.

⁶⁹ Sal.: *Bukovskij*, s. 1433; *Torgāns*, 147., 148. lpp.

⁷⁰ Sk.: *Buengner*, S. 247; *Bukovskij*, s. 1433.

⁷¹ Arī atbilstoši UNIDROIT principu 9.1.12. pantam, ELTP 11:303. panta 2. daļai un DCFR III grāmatas 5:119. panta 3. un 4. daļai gadījumā, kad paziņojumu par cesiju ir izdarījis cesionārs, parādnieks var pieprasīt, lai cesionārs saprātīgā laikā sniedz atbilstošus (uzticamus) pierādījumus tam, ka cesija ir notikusi, turklāt līdz šādu pierādījumu sniegšanai parādnieks var aizturēt saistības izpildījumu.

⁷² Sal.: *Bukovskij*, s. 1431; *Dernburg/Sokolowski*, S. 657; *Dernburg*, s. 138; sal.: *Schwenzer*, Nr. 90.43; *Guhl/Koller/Schnyder/Druey*, § 34, Nr. 39, 42. Ar saistības izpildījuma priekšmeta nodošanu zvērinātam notāram glabājumā (ja pastāv visi šādas nodošanas priekšnoteikumi) ne tikai tiek novērsta parādnieka nokavējuma turpināšanās (ja tas jau bija iestājies), bet arī tiek izpildīta pati saistība, kā rezultātā kreditora prasījums izbeidzas (sk. CL 1811. pantu).

⁷³ Sk.: *Buengner*, S. 274, 275; *Bukovskij*, s. 1469.

⁷⁴ Sal.: *Guhl/Koller/Schnyder/Druey*, § 34, Nr. 42.

tiesīgs, iepriekš par to brīdinot visas ieinteresētās personas (kuras pretendē uz saistības izpildījumu), pārdot šo priekšmetu uz (īstā) kreditora rēķina (sk. CL 1837. panta 2. daļu) un no pārdošanas saņemto naudas summu (ieturot pārdošanas izdevumus) nodot zvērinātam notāram glabājumā (sk. CL 1837. panta 1. daļu).⁷⁵

Parādnieks, kurš zina, ka cedenta un cesionāra starpā (vai cedenta un vairāku cesionāru starpā) pastāv strīds par cesijas spēkā esamību, un, neraugoties uz minēto strīdu, tomēr dod saistības izpildījumu par labu kādam no viņiem, ar šādu savu rīcību riskē dot izpildījumu tādai personai, kura nav tiesīga to saņemt, un līdz ar to riskē neatbrīvoties no savas saistības un pienākuma vēlreiz dot izpildījumu īstajam kreditoram (sk. CL 1817. pantu).⁷⁶

Kopsavilkums

1. Atbilstoši CL 1801. un 1805. panta noteikumiem līgumiskās cesijas spēkā esamība (arī attiecībā pret parādnieku) nav atkarīga no tā, vai cesionārs ir pienācīgā kārtā paziņojis parādniekam par notikušo cesiju vai ne. Proti, pienācīgā kārtā izdarīts paziņojums par cesiju, kas paredzēts CL 1804. panta 1. teikumā, ir kvalificējams nevis kā priekšnoteikums tam, lai līgumiskā cesija (t. i., ar līgumu cedēta prasījuma pāreja cesionāram) būtu spēkā arī attiecībā pret parādnieku, bet gan kā līdzeklis, lai novērstu “agrākā kreditora” (cedenta) formālo leģitimāciju attiecībā pret parādnieku un lai informētu parādnieku par notikušo cesiju, tādējādi padarot viņu ļaunticīgu.
2. Kaut gan ar cesijas spēkā stāšanās brīdi cedents zaudē cedēto prasījumu (to iegūst cesionārs), viņš attiecībā pret labticīgu parādnieku turpina būt formāli leģitimēts kā kreditors jeb saglabā kreditora “tiesisko izskatu” (sk. CL 1804. panta 1. teikumu).

Šādā situācijā labticīga parādnieka aizsardzība izpaužas tādējādi, ka viņš saglabā tiesisku iespēju pilnībā vai daļēji atbrīvoties no cedētajam prasījumam atbilstošās saistības pret īsto kreditoru (cesionāru), labticīgi dodot saistības izpildījumu “šķietamajam kreditoram” (cedentam) vai arī labticīgi noslēdzot izlīgumu vai cita veida darījumu ar cedentu (vai attiecībā pret viņu), kas vērsts uz cedētā prasījuma izbeigšanu vai grozīšanu par ļaunu cesionāram (sk. CL 1804. panta 2. teikumu).

3. Atbilstoši CL 1804. panta vārdiskajai nozīmei vienīgi tad, ja cesionārs ir pienācīgā kārtā paziņojis parādniekam par notikušo cesiju (kam pielīdzināma cesionāra prasības celšana pret parādnieku), parādniekam tiek atņemta tiesiskā iespēja CL 1804. panta 2. teikumā paredzētajā veidā atbrīvoties no cedētajam prasījumam atbilstošās saistības.

Taču, ņemot vērā labas ticības principu (sk. CL 1. pantu), izšķirošā nozīme ir jāpiešķir nevis cesionāra paziņojuma izdarīšanas faktam, bet gan parādnieka ļaunticībai kā tādai. Proti, cesionāra izdarīts paziņojums par cesiju nav uzskatāms par vienīgu veidu, kādā parādnieks var uzzināt par notikušo cesiju. Arī tad, ja parādnieks – neatkarīgi no cesionāra paziņojuma saņemšanas – ir uzzinājis

⁷⁵ Sk.: *Bukovskij*, s. 1470, 1471. Parādnieks ir tiesīgs rīkoties atbilstoši CL 1837. panta noteikumiem arī tad, ja cesionārs – neraugoties uz pienācīgā kārtā piedāvātu izpildījumu – atsakās izdot parādniekam rakstisku apliecinājumu jeb kvīti par piedāvātās samaksas saņemšanu (sk. CL 1838. panta 2. daļu) vai atsakās atdot parādniekam parāda aktu, ja tāds ir sastādīts (sk. CL 1841. panta 1. daļu), jo šādā gadījumā uzskatāms, ka cesionārs bez tiesiska pamata atsakās pieņemt saistības izpildījumu (sk.: *Bukovskij*, s. 1475, 1478).

⁷⁶ Sal.: *Schwenzer*, Nr. 90.43; *Guhl/Koller/Schnyder/Druey*, § 34, Nr. 39.

par notikušo cesiju (piem., no cedenta vai trešās personas), viņš uzskatāms par ļaunticīgu parādnieku un zaudē tiesisko iespēju CL 1804. panta 2. teikumā paredzētajā veidā atbrīvoties no cedētajam prasījumam atbilstošās saistības.

4. Pienācīgā kārtā izdarīts cesionāra paziņojums par cesiju arī ir pamats labticīga parādnieka aizsardzībai. Ja pēc šāda paziņojuma (un nepieciešamības gadījumā – pēc papildu pierādījumu) saņemšanas parādniekam, ņemot vērā viņa rīcībā esošo informāciju, nav pietiekama iemesla nopietni šaubīties par cesijas spēkā esamību un cedētā prasījuma pāreju cesionāram, šāds labticīgs parādnieks – ar saistības izpildījuma došanu vai citādi darījumtiesiskā ceļā (sk. CL 1804. panta 2. teikumu) – pilnībā vai daļēji atbrīvojas no cedētajam prasījumam atbilstošās saistības arī tad, ja izpildījuma saņemšanas vai darījuma noslēgšanas brīdī cesionārs patiesībā nav bijis īstais kreditors un nav bijis tiesīgs saņemt saistības izpildījumu vai rīkoties ar prasījumu.

Izmantoto avotu saraksts

Literatūra

1. *Balodis, K.* Ievads civiltiesībās. Rīga: Zvaigzne ABC, 2007.
2. *Buengner, J.* Commentar zu dem vierten Buch des Liv-, Est und Curländischen Privatrechts. Bd. I. Artikel 2907–3640. Riga: Commissions-Verlag von Nikolai Kymmell, 1889.
3. *Bukovskij, V.* (sost.). Svod" grazhdanskikh" uzakonenij gubernij Pribaltijskih" (s" prodolzheniem" 1912–1914 g. g. i s" raz"jasnenijami v" 2 tomah"). T. II. Pravo trebovanij. Riga: G. Gempel' i Ko, 1914.
4. *Bukovskis, V.* Civilprocesa mācības grāmata. Riga: autora izdevums, 1933.
5. *Dernburg", G.* Objazatel'stvennoe pravo. Perevod" pod" rukovodstvom" i redakciej P. Sokolovskago. 3. russkoe izdanie. Moskva: Pechatnja A. Snegirevoj, 1911.
6. *Dernburg, H., Sokolowski, P.* System des Römischen Rechts. Der Pandekten. 8. Aufl. Berlin: Verlag von H. W. Müller, 1912.
7. Eiropas Līgumtiesību principi 2002 (*The Principles of European Contract Law 2002*). Pieejams: <http://www.jus.uio.no/lm/eu.contract.principles.parts.1.to.3.2002/toc.html> [aplūkots 01.06.2015.].
8. *Erdmann, C.* System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est- und Curland. Bd. IV. Obligationenrecht. Riga: N. Kymmell's Verlag, 1894.
9. *Guhl, Th., Koller, A., Schnyder, A. K., Druey, J. N.* Das Schweizerische Obligationenrecht (mit Einschluss des Handels- und Wertpapierrechts). 9. Aufl. Zürich: Schulthess Juristische Medien AG, 2000.
10. *Jauernig, O.* (Hrsg.). Bürgerliches Gesetzbuch. Kommentar. 11. Aufl. München: Verlag C. H. Beck, 2004.
11. *Jerdman", K.* Objazatel'stvennoe pravo gubernij Pribaltijsih". Perevod" i dopolnitel'nyja primechanija M. O. Gredingera. Riga: Izdanie pochetnago mirovogo sud'i F. E. Kamkina, 1908.
12. *Kalniņš, E.* Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005.
13. *Palandt, O.* (Begr.). Bürgerliches Gesetzbuch. 65. Aufl. München: Verlag C. H. Beck, 2006.
14. *Schulze, R.* (Schriftleitung). Bürgerliches Gesetzbuch. Handkommentar. 4. Aufl. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2005.
15. *Schwenzer, I.* Schweizerisches Obligationenrecht. Allgemeiner Teil. 4. Aufl. Bern: Stämpfli Verlag AG, 2006.
16. *Sinajskij, V. I.* Osnovy grazhdanskogo prava (v svjazi s chast'ju III Svoda uzakonenij, dejstvujushhij v Latvii i Jestonii). Vypusk II. Veshhnoe pravo. Objazatel'stvennoe pravo. Semejnoe pravo. Nasledstvennoe pravo. Riga: izdanie akc. o-va Valters i Rapa, 1926.
17. *Tjutrumov", I. M.* Grazhdanskoe pravo. Izd. 2. Tartu: Tipografija G. Laakman", 1927.
18. *Torgāns, K.* (red.). Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības (1401.–2400. p.). 2. izd. Rīga: Mans īpašums, 2000.
19. *Torgāns, K.* Saistību tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014.
20. UNIDROIT Starptautisko komercīgumu principi 2010 (*UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2010*). Pieejams: <http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/integralversionprinciples2010-e.pdf> [aplūkots 01.06.2015.].
21. *Vīnzarājs, N.* Civiltiesību problēmas. Raksti (1932–1939). Rīga: E. Kalniņa un V. Tihonova izdevums, 2000.

22. *Von Bar, Ch., Clive, E., Schulte-Nölke, H.* (eds.). Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR). Prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group). Munich: Sellier. European law publishers GmbH, 2008.

Normatīvie akti

1. Civillikums: Latvijas Republikas likums. *Valdības Vēstnesis*, 1937. 20. februāris, Nr. 41.
2. Civilprocesa likums: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1998. 3. novembris, Nr. 326/330 (1387/1391).
3. Komerčķilas likums: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1998. 11. novembris, Nr. 337/338 (1398/1399).
4. Komerclikums: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2000. 4. maijs, Nr. 158/160 (2069/2071).
5. Maksātnespējas likums: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 22. novembris, Nr. 188 (3764).
6. Maksātnespējas likums: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2010. 06. augusts, Nr. 124 (4316).
7. Notariāta likums: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1993. 9. septembris, Nr. 48.
8. Vietējo civillikumu kopojums (Vietējo likumu kopojuma III daļa). Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. Rīga: Valtera un Rapas akciju sab. izdevums, 1928.
9. Bundesgesetz betreffend die Ergänzung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches. Fünfter Teil: Obligationenrecht (Šveices Saistību tiesību likums). Pieejams: <http://www.gesetze.ch/inh/inhsub220.htm> [aplūkots 01.06.2015.].
10. Bürgerliches Gesetzbuch (Vācijas Civilkodekss). Pieejams: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/bgb/gesamt.pdf> [aplūkots 01.06.2015.].

Juridiskās prakses materiāli

1. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2013. gada 15. novembra spriedums lietā Nr. SKC-330/2013. Pieejams: <https://tiesas.lv/nolemumi/pdf/133154.pdf> [aplūkots 01.06.2015.].
2. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2013. gada 03. septembra lēmums civillietā Nr. C04349706 (nav publicēts).
3. *Zwingmann, V.* Civilrechtliche Entscheidungen der Riga'schen Stadtgerichte. Bd. V. Rīga: Verlag von N. Kymmell, 1880.